

Asia: VN/27997/2023

Lausuntopyyntö Kansallisesta ruokastrategiasta 2040

Luku 3.1: Reiluus ja kannattavuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Kannattavuus ja reiluus

Koko arvoketjun kannattavuuden ja arvon kasvattamisen huomiointi on tärkeää. Nykytilan kuvauksessa tulisi kuvata laajemmin elintarviketeollisuuden tilannetta esim. työllisyys, investoinnit ja arvonalisäys. Elintarviketeollisuuden arvonalisä on 2000 – luvulla kasvanut noin 50 prosenttia lähestyen metsäteollisuuden luomaa arvonalisää. Suomalainen elintarviketeollisuuden investoinnit T&K-toimintaan kokoon suhteutettuna ovat EU:n kärkeä. Elintarviketeollisuuden merkitys kotimaisen raaka-aineen jalostajana ei käy riittävästi ilmi luonnoksesta.

Strateginen tavoite 1: Arvonalisä jakautuu aiempaa tasaisemmin ruokaketjussa

Huomioita ja havaintoja

Arvonalisän tasaisemman jaon sijaan strategisena tavoitteena tulisi olla ruokasektorin arvonalisän kasvattaminen ja koko ketjun kannattavuuden ja kilpailukykyyn vahvistaminen. Vuoteen 2040 ulottuvalla ajanjaksolla on tavoiteltava koko ruokaketjussa syntyvän arvonalisän kasvattamista sen sijaan, että jaetaan olemassa olevaa uudestaan.

Alkutuottajan laskennallinen osuus kuluttajahinnoista ei ole toimiva tavoite tai mittari alkutuotannon kannattavuudelle, koska se ei kuvaa viljelijän todellista taloudellista asemaa ja vie huomion pois tuotantokustannuksista. Se tulisi poistaa ja sen sijaan tavoite tulisi muotoilla uudestaan. Ruokaketjun jalostusarvon kasvattaminen on kannatettavaa. Pohjaesityksessä jää epäselväksi mekanismi, miten ketjun jalostusarvon kasvattaminen johtaisi tuottajahintojen nousuun. Jalostusarvo lasketaan tuotantotoiminnasta saatujen tuottojen ja toiminnasta aiheutuneiden kustannusten erotuksena. Tavoitteena tulisi olla yleisemmin alkutuotannon ja koko ketjun kannattavuuden parantaminen.

ETL pitää hyvänä, että tavoitteessa on tunnistettu ennustettavuuden ja kilpailukykyisen toimintaympäristön merkitys.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Ruokaketjun arvonnisa kasvaa

Ruokasektorin kokonaistuotannon ja sen arvon kasvaessa syntyy uutta arvonnisaa ruokaketjussa. Alkutuottajan asema vahvistuu, kun elinkeinon harjoittaminen on kannattavaa liiketoimintaa. Pienten ja keskisuurten yritysten liikevaihto kasvaa. Perinteisten arvoketjujen rinnalle nousee uusia, monipuolisia arvoketjuja, joiden tuotanto täydentää nykyistä arvoketjua. Luonnontuotealan arvoketjut kehittyvät, ja sen liikevaihto kasvaa. Kilpailukykyinen ja ennustettava toimintaympäristö tukee alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden jalostusarvon nostoa, kannattavuutta ja kilpailukykyä, minkä seurauksena ketjussa syntyvä arvonnisa kasvaa.

Strateginen tavoite 2: Ruokavienti ja kansainvälinen kilpailukyky kasvaa

Huomioita ja havaintoja

ETL pitää hyvänä, että vientiä koskevassa tavoitteessa on huomioitu myös kansainvälistyminen sekä kilpailukyvyn merkitys vientimarkkinoilla menestymisen kannalta.

Viennin arvon kasvattamisen lisäksi tulisi tavoitella myös sen volyymin kasvattamista. Erittäin kunnianhimoinen viennin kolminkertaistamistavoite ei ole mahdollinen ilman tuotannon määrän lisäämistä ja merkittäviä investointeja alkutuotannosta jalostavaan teollisuuteen sekä ruokavientiä edistäviin palveluihin. Kansainvälinen kilpailukyky tarkoittaa myös menestystä tuontituotteita vastaan kotimarkkinoilla.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Suomi profiloituu kansainvälisesti kilpailukykyisenä ja tunnistettavana kestävä tuotannon ruokamaana.

Yritykset kehittävät uusia vientituotteita ja teknologioita, joissa Suomella on kilpailuetua. Suomen ruoka-

alan yritykset kansainvälistyvät kolminkertaistaen ruokaviennin arvon vuoteen 2040 mennessä ja kasvattavat ulkomaista liikevaihtoa. Viennin

arvon ja määrän kasvu perustuu laadukkaisiin raaka-aineisiin, jalostusasteen nostamiseen ja kestävä tuotantota-

paan sekä pitkäjänteisiin vienninedistämispalveluihin. Vienti monipuolistuu; lisäarvotuotteiden lisäksi viedään teknologiaa (esim. bioteknologiat), laitteita

ja osaamista. Ruoka-alalla panostetaan vahvasti vientiosaamisen kehittämiseen sekä brändien rakenta-

miseen ja markkinointiin.

Strateginen tavoite 3: Ruoka-ala on houkutteleva ja reilu

Huomioita ja havaintoja

Tavoite on kannatettava. ETL pitää tärkeänä siinä esitettyjä tavoitteita.

Strateginen tavoite 4: Tuotantoeläinten hyvinvointi lisääntyy ja lisää väliotsikko

Huomioita ja havaintoja

Tavoite on kannatettava. Tuotantoeläinten hyvinvointi ja eläintautien torjunta on jo nyt Suomessa korkealla tasolla. Esitetty muotoilu antaa jossain määrin negatiivisen kuvan nykytilanteesta. Ruoka-alan toimijat tunnistavat vastuun eläinten hyvinvoinnista tälläkin hetkellä erittäin hyvin, ja tekevät joka päivä töitä sen eteen. Tilakoon kasvu on mahdollisuus parantaa eläinten hyvinvointia ja eläintautien torjuntaa entisestään. Suomen on tärkeä vaikuttaa EU-tasolla eläinten hyvinvointiasioissa, jotta eläinten hyvinvointia kehitettäisiin kaikissa jäsenmaissa yhdenmukaisesti. Muihin EU-maihin nähden merkittävästi tiukemmat säännöt eivät paranna eläinten kokonaishyvinvointia, vaan ohjaavat eläintuotantoa maihin, joissa hyvinvointi on huonommalla tasolla Suomeen nähden. Kotimaisen eläintuotannon kilpailukyvyistä on pidettävä huolta.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Tuotantoeläinten hyvinvointi ja eläintautien torjunta ovat osa kestäväää ja oikeudenmukaista ruokajärjestelmää. Päätöksenteossa otetaan huomioon eläinten lajityypilliset tarpeet, kuten mahdollisuus sosiaaliseen käyttäytymiseen ja riittävät tilat liikkumiseen. Ruokajärjestelmän muutokset, esimerkiksi tilakoon kasvu, ovat mahdollisuus parantaa eläinten hyvinvointia ja eläintautien torjuntaa entisestään. Suomi on aktiivinen eläinten hyvinvoinnin ja eläintautien torjunnan kehittämisessä EU-tasolla. Osaamista tuotantoeläinten hyvinvoinnista ja eläinten hoidon parhaista käytännöistä pohjautuen tutkittuun tietoon vahvistetaan entisestään. Kuluttajien mahdollisuuksia saada tuotekohtaista tietoa eläinten hyvinvoinnista parannetaan. Eläintauteja torjutaan tehokkaasti, ja salmonella- ja antibioottivapaudesta pidetään kiinni. Kotimaisen eläintuotannon kilpailukyky vahvistuu eläinten hyvinvoinnin ja korkeatasoisen eläintautitorjunnan myötä.

Strateginen tavoite 5: Reilu datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Huomioita ja havaintoja

ETL pitää tavoitteita kannatettavina. Tiedon liikkuvuus eri suuntiin on hyvä lähtökohta, mutta viranomaistiedon osalta voi olla tarpeen vahvistaa tiedon saatavuutta ja yhteentoimivuutta. Tavoitteenasettelussa voisi harkita, että Suomi profiloituu Euroopan kärkimaaksi ruoka-alan datataloudessa. Tavoitteenasettelussa voisi harkita, että yhteistyö ja datan jakaminen eri toimijoiden kesken synnyttävät kasvun mahdollisuuksia, ja edistävät ruokajärjestelmän kestävyttä ja kilpailukykyä.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Reilu ja kasvua tukeva datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Suomi profiloituu Euroopan kärkimaaksi ruoka-alan datataloudessa. Datatalous luo kasvua ja vahvistaa ruokajärjestelmän kestävyttä ja kilpailukykyä. Tieto liikkuu monisuuntaisesti: tiloilta kauppaan, tuotantoon, viranomaisille sekä kuluttajille ja vastaavasti kuluttajakäyttäytymisen tieto kulkee takaisinpäin aina alkutuotantoon asti. Viranomaistiedon osalta vahvistetaan tiedon saatavuutta ja yhteentoimivuutta.

Alalle kehitetään ja sovelletaan yhteistyössä pelisääntöjä datan omistajuuden huomioimisesta, datan tuottamisen kustannusten jakautumisesta sekä datan jakamisesta. Tietoa hyödynnetään kuluttajälähtöisyyden kehittämisessä ja tieto voi kulkea tuotteen mukana, mikä tekee tiedosta näkyvämpää kuluttajalle. Esimerkiksi elintarvikepakkauksiin voi lisätä tietoa tuotteen ympäristövaikutuksista ja alkuperästä.

Luku 3.2: Huoltovarmuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Huoltovarmuus

ETL pitää tärkeänä koko ketjun huoltovarmuuden näkökulmaa ja keskinäisriippuvuuksien tunnistamista.

Strateginen tavoite 1: Riskienhallinta vahvistuu ruokajärjestelmässä

Huomioita ja havaintoja

ETL katsoo, että tavoitteesta tulisi mainita, että ruokaketjun toiminta perustuu toimiviin ja vapaisiin markkinoihin. Lisäksi tulisi huomioida, että koko ketjussa erikokoisissa yrityksissä olisi parannettava resilienssiä ja vähennettävä riippuvuuksia yksittäisistä toimijoista. Lisäksi ruokaketjun toimivuuden kannalta tärkeät palvelut kuten logistiikka ja laboratoriopalvelut ovat osa ketjun huoltovarmuutta.

Ennakointikyky ja varautuminen sään ääri-ilmiöihin ja kriiseihin kasvaa. Eri ruokajärjestelmän toimijat tunnistavat roolinsa iskunkestävyyden ja kriisienhallinnan ylläpidossa ja edistävät sitä suunnitelmallisesti. Eri kokoiset ja monimuotoiset maatilat ja yritykset parantavat kriisinkestävyyttä ja vähentävät riippuvuutta yksittäisistä toimijoista tai sijainneista. Hajautettu energiantuotanto yhdistettynä maatalouteen ja maaseudun yrityksiin turvaa koko maan energian saantia. Välttämättömyyspalvelut ja tuotantoketjun toimijat säilyvät eri puolilla Suomea. Tuotanto- ja jalostusyksiköiden alueellinen kattavuus sekä osajien saatavuus turvataan kannattavuus huomioiden. Ennakointikyky kriiseihin kaikissa ruokajärjestelmän osissa kehittyy. Kansalaisten kriisivalmius kasvaa niin toimintavalmiuden kuin materiaalsen varautumisen osalta. Veden ja sähkön saatavuus turvataan kaikissa olosuhteissa, koko ruokaketjun kriittisten raaka-aineiden ja tuotantopanosten saatavuudesta huolehditaan ja kriittinen infrastruktuuri suojataan ja logistiikan toimivuus varmistetaan siten, että ruokajärjestelmä kestää myös poikkeusoloissa

Strateginen tavoite 2: Ruuantuotannon jatkuvuus turvataan

Huomioita ja havaintoja

ETL pitää kannatettavina tavoitteita alkutuotannon toiminnan jatkuvuuden turvaamisesta, koska kotimainen teollisuus haluaa käyttää kotimaista raaka-ainetta. Yritysvaihdosten helpottaminen ei koske yksin alkutuotantoa, vaan myös pk-yritysvaihtamista elintarviketeollisuutta. Pk-yritykset ovat tärkeitä alueelliselle huoltovarmuudelle.

Strateginen tavoite 3: Tuotantopanosten omavaraisuusaste nousee

Huomioita ja havaintoja

ETL pitää tavoitetta kannatettavana. Riippuvuuksien vähentäminen ja omavaraisuuden nostaminen tuotantopanoksissa on tärkeää. On hyvä, että osajien saatavuus otettu mukaan huoltovarmuuteen.

Luku 3.3: Luonnon kantokyky

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.3. luonnon kantokyky

ETL pitää tavoitetta kannatettavana. Tavoitteeseen olisi kuitenkin tarpeellista lisätä, että ruuantuotannon ympäristö- ja ilmastovaikutuksia ei ulkoisteta ympäristötoimenpiteitä edistettäessä. Lisäksi nykytilan kuvauksessa tulisi mielestämme kuvata, miten Suomessa on pitkäjänteisesti tehty töitä ympäristövaikutusten edistämiseksi ja useat ruoka-alan yritykset ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet lainsäädäntöä kunnianhimoisempiin tavoitteisiin. Toimenpiteiden luonnon kantokykyä vahvistavat ja kasvihuonekaasupäästöjä vähentävät vaikutukset näkyvät pidemmällä aikavälillä

Strateginen tavoite 1: Ruokaketjun ilmastovaikutukset vähentyvät

Huomioita ja havaintoja

ETL pitää hyvänä, että strategisessa tavoitteessa viitataan kansainvälisiin ilmastotavoitteisiin, eikä määritellä erillisiä prosentuaalisia tavoitteita. Tavoitteenasettelussa tulisi mielestämme näkyä, että ilmaston muuttuessa Suomessa on mahdollisuus kasvattaa nykyisiä tuotantomääriä ja että kotimaisella tuotannolla on mahdollisuus pienentää suomalaisten syömän ruuan globaalia ilmastokuormitusta. Turvepeltojen osalta ETL pitää tärkeänä, että niiden merkitys kotimaiselle ruoantuotannolle tunnistetaan. Toimijoille tulee tarjota pitkän aikavälin näkymä ja kannustaa erityisesti heikotuohtojen turvamaiden ilmastotoimien edistämiseen.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Ilmaston muuttuessa Suomen olosuhteet tarjoavat mahdollisuuden kotimaisen ruoantuotannon kasvattamiseen ja globaalin ympäristöjalanjäljen pienentämiseen. Maatalouden hiilidioksidipäästöt vähenevät kansainvälisten tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi kaupan ja elintarviketeollisuuden epäsuorat hiilidioksidipäästöt vähenevät samassa suhteessa. Tämä tarkoittaa, että tuotetut, jalostetut sekä myydyt elintarvikkeet ovat vuonna 2040 merkittävästi vähäpäästöisempiä vaikka ilmaston muuttuessa tuotantomäärät Suomessa kasvaisivat. Turvepeltojen päästöt vähenevät satotasoa ja kasvukuntoa parantamalla sekä kohdentamalla merkittävimmät päästövähennystoimet heikotuohtoisimmille pelloille. Päästövähennykset toteutetaan vapaaehtoisesti riittävin kannusteina taaten oikeudenmukaisen siirtymän.

Strateginen tavoite 2: Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnontila paranee

Huomioita ja havaintoja

Ruoantuotanto on riippuvaista luonnon kyvystä tuottaa raaka-aineita. ETL kannattaa tavoitteen tahtotilaa ja pitää tärkeänä, että erilaiset tuotantotavat tunnistetaan laajasti. Myös tavoite estää luontokatoa lisäävien tuotteiden ja raaka-aineiden tuonti Suomeen on kannatettava, mutta ei mielestämme realistinen. Tavoitteenasetannassa tulisi mielestämme myös näkyä, miten kasvinsuojelussa ennaltaehkäisyn ohella uusia genomitekniikoita hyödyntävällä kasvinjalostuksella voitaisiin vastata ruoantuotannon kestävyyshaasteisiin.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Ruokajärjestelmä tekee laajasti yhteistyötä positiivisten luontovaikutusten todentamiseksi sekä indikaattorien löytämiseksi. Maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuus lisääntyy erilaisten tuotantotapojen kuten luomutuotannon, uudistavan viljelyn, laidunnuksen ja luonnonhoidon ansiosta. Peltojen maaperän eliöstö ja mikrobisto monipuolistuu nykyisestä, ja lajiston monimuotoisuutta seurataan aktiivisesti peltotasolla. Perinnebiotooppien määrää kasvatetaan. Kotimaisella tuotannolla korvataan tuotteita ja raaka-aineita, jotka lisäävät globaalia luontokatoa. Kasvinjalostuksessa hyödynnetään uusia genomitekniikoita ja kasvinsuojelussa panostetaan ennaltaehkäisyyn, jotta kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käyttö vähenee.

Strateginen tavoite 3: Ravinnepäästöt vähentyvät ja peltojen vesitalous paranee

Huomioita ja havaintoja

ETL pitää tavoitteita kannatettavina. Tavoitteenasettelussa tulisi kuitenkin selkeästi näkyä myös biokaasun tuotannon lisääntyminen sekä rooli osana ravinnekierrätystä ja koko ruokajärjestelmää. Biokaasun tuotannolla on ravinnekierron ohella positiivisia vaikutuksia myös ruokaketjun ilmastopäästöjen vähentämiseen sekä fossiilisten raaka-aineriippuvuuksien vähentämiseen. Lantabiokaasu vähentää myös maatalouden aiheuttamia ravinnevalumia ja tarjoaa alkutuotannolle uusia tulonlähdemahdollisuuksia.

Ehdotus strategisen tavoitteen uudelleen muotoiluksi:

Ravinnepäästöt vesistöihin vähenevät ravinteiden pysyessä paremmin kierrossa. Maaperän hyvä kunto tukee ravinteiden pidättymistä, peltojen parempaa vesitaloutta ja peltojen tuotantokykyä. Synteettisten tuontilannoitteiden käyttö vähenee, kun kotimainen ravinnekierrätys ja biokaasun tuotanto lisääntyy. Biokaasulaitokset mahdollistavat orgaanisten aineiden hyödyntämisen energiantuotannossa ja ravinteiden palauttamisen pelloille. Kuivuuden ja tulvien aiheuttamiin riskeihin varaudutaan kehittämällä peltojen vesitaloutta ja tilusjärjestelyjä osana kestävää alkutuotantoa.

Luku 3.4: Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.4. Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

-

Strateginen tavoite 1: Kotimaisten elintarvikkeiden käyttö lisääntyy ja ymmärrys ruokajärjestelmästä vahvistuu

Huomioita ja havaintoja

ETL pitää hyvänä tavoitetta, että kuluttajat valitsevat kotimaista ruokaa ja tavoitteessa huomioidaan myös ruokapalveluiden näkökulma.

Strateginen tavoite 2: Mahdollisuus terveelliseen ruokaan lisääntyy

Strateginen tavoite 2: Mahdollisuus terveelliseen ruokaan lisääntyy

Huomioita ja havaintoj

Ruokavalio on kokonaisuus ja se on yksi osa terveellisiä elämäntapoja. Terveellisiä elintapoja ja hyvinvointia edistetään kehittämällä ja innovoimalla maistuvia tuotteita. ETL pitää tärkeänä, että kaikilla on mahdollisuus syödä terveellistä ja ravitsevaa kotimaista ruokaa. Ruuan verottaminen nykyistä enemmän ei johtaisi tähän tavoitteeseen. ETL ehdottaa muutosta tavoitteeseen, että kuidun saanti (ei osuus) kasvaa.

Strateginen tavoite 3: Ruoka on osa rikasta ja elävää ruokakulttuuria

Huomioita ja havaintoja

Ei lausuttavaa tässä vaiheessa.

Strateginen tavoite 4: Yhteisöllisyys ruuan ympärillä kasvaa ja vahvistaa hyvinvointia

Huomioita ja havaintoja

ETL pitää hyvänä ruokailon mainitsemista tavoitteessa, koska syöminen ei ole vain ravintoaineiden tankkausta, vaan myös sosiaalinen ja kasvatuksellinen tapahtuma.

Luku 4: Kehitettävät valmiudet

Huomioita ja havaintoja lukuun 4 Kehitettävät valmiudet

ETL katsoo, että innovaatioiden testaaminen joustavissa kokeiluympäristöissä on kannatettava tavoite, joka vaatii tuekseen sääntelyn kehittämistä. Innovaatioiden nopean käyttöönoton tuki on tärkeä näkökulma, koska muualla luodun tiedon soveltaminen mahdollistaa tuottavuuden kasvattamisen

ETL katsoo, että osaamiseen panostamisessa on huomioitava myös yritysten ja maatilojen työvoiman saatavuus. Luonnoksen näkökulma on vahvasti tutkimuskeskeinen.

ETL katsoo, että investointikyvyn vahvistamisessa on maatilojen rahoituksen saatavuuden lisäksi huomioitava myös muiden yritysten rahoituksen saatavuus, jotta ruokajärjestelmä voi kehittyä. Valmiuteen voisi lisätä myös eurooppalaisten rahoitusinstrumenttien hyödyntämisen. On kannatettavaa, että tavoitteena on rakentaa Suomessa houkutteleva sijaintipaikkaa ruokajärjestelmää kehittäville yrityksille ja osaajille. Strategian toteutuminen edellyttää, että ruoka-

alalle on kohdennettua rahoitusta varattuna pitkäjänteisesti yli vaalikausien niin Suomen akatemian kuin Business Finlandin kautta.

ETL katsoo, että yhteistyö ja ekosysteemien kehittäminen kohdassa dataosaamisen lisäksi tulisi ottaa myös älymaatalouden ja teknologian hyödyntämisen näkökulma.

ETL katsoo, että hallinto on aktiivinen mahdollistaja on tärkeä kehitettävä valmius. Sääntelyn kehittäminen ennakoitavuuden ja kannustavuuden näkökulmasta on tärkeä lähtökohta ruokapolitiikalle.

Muuta kommentoitavaa

Muita huomioita strategiasta.

Strategian toimeenpanon näkökulmasta on tärkeää saada laaja yhteiskunnallinen eri toimijoiden sitoutuminen tavoitteisiin ylivaalikautisesti ottaen huomioon mahdolliset isot muutokset toimintaympäristössä esim. Ukrainan EU-jäsenyys.

Strategian tavoitteita ja sen toimeenpanosuunnitelmaa on arvioitava uudelleen, mikäli toimintaympäristössä tapahtuu suuria muutoksia. Strategia toimeenpano vaatii myös resursseja, joita tulisi arvioida jo tässä vaiheessa, kun asetetaan tavoitteita.

Visio onnellisen ruuan maa osalta tulisi vielä pohtia vaihtoehtoisia muotoiluja visioksi, koska sen merkitys ei välttämättä avaudu eikä siten johda tekemistä.

Ihanus Jukka
Elintarviketeollisuusliitto ry